

ท้าวคำสอน

ตอน โสภของหญิงที่ควรและไม่ควรเป็นคู่ครอง

ประพันธ์โดย อาจารย์มนัส สุขสาย (๒๕๕๒)

วรรณกรรมเรื่องท้าวคำสอน เป็นวรรณกรรมประเภทกลอนที่ปราชญ์โบราณอีสานได้ประพันธ์ไว้เพื่อสอนกุลบุตรเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง ตลอดจนข้อปฏิบัติสำหรับสามีภรรยา ในการครองเรือนให้มีความสุข เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของชาวอีสาน ที่มีคุณค่าด้านคำสอนและสำนวนคำกลอนที่ไพเราะ เรื่องย่อมีว่า ท้าวคำสอนเป็นชาวเมืองพารา เมื่ออายุได้ ๑๐ ขวบ พ่อแม่ก็เสียชีวิต จึงไปอาศัยอยู่กับพระ ได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างดี เมื่อโตเป็นหนุ่มจึงอยากมีคู่ครอง หลวงตาจึงให้คำแนะนำในการดูลักษณะของหญิงที่ดีและไม่ดี จากนั้นท้าวคำสอนได้เดินทางไปเสาะหาและได้หญิงกำพร้าคนหนึ่ง มีโฉลกต้องตามตำรา มาเป็นภรรยา ต่อมาพระราชาเมืองพาราได้พำนักลางเกวียนที่เต็มไปด้วยเงินทอง ถ้าตัวของใครลางเกวียนไปได้ จะให้เงินทองในเกวียนนั้น ถ้าตัวใครลางไม่ได้ จะริบตัว ชาวเมืองต่างเสียตัวไปมากมาย ท้าวคำสอนไปได้ตัวชราตัวหนึ่ง เป็นตัววิเศษ สามารถพูดกับคนได้ นำมาลางเกวียนเคลื่อนที่ได้ จึงได้รับเงินทองมากมาย ชีวิตมีความสุขเรื่อยมา ต่อมาเกิดเบื้อ อยากจะมีทุกข์บ้าง จึงไปถามหลวงตา ท่านแนะนำให้ไปทะเลาะกับภรรยา ท้าวคำสอนปฏิบัติตาม ครบครวัจจึงแตกแยก ทรัพย์สินหมดลง ได้รับความทุกข์แสนสาหัส เมื่อได้รู้จักความทุกข์ สมใจแล้ว จึงไปถามหลวงตา ท่านได้ให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนให้ครอบครัวมีความสุข จึงได้ปฏิบัติตาม และได้ครอบครัวที่มีความสุขตลอดจนทรัพย์สินกลับคืนมา

ตอนที่นำมาอ่านนี้ เป็นตอนหนึ่ง ที่พระเถระให้คำแนะนำในการดูลักษณะหญิงที่ควรและไม่ควรเลือกเป็นคู่ครอง เนื่องจากเห็นว่า เป็นอภิญญาของปราชญ์โบราณอีสาน ที่เข้าใจมองลักษณะคน ตั้งแต่หัวจรดเท้า แล้วจรรยาเป็นข้อดีข้อเสียได้อย่างละเอียดละออ ด้วยคำกลอนที่สละสลวยยิ่งนัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ยี่สุ่นดูดีดูอวดอวดอวดอวดอวดอวด

โสภของหญิงที่ควรและไม่ควรเป็นคู่ครอง

อวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

มาซิบอกให้แจ้งในโลกลองหญิง ก่อนเนอ

บออวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

บาคราญเออให้จ้อจำเอาไว้

อวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

หญิงใดเฮ็ดกินพร้อม พอเกลือกทั้งป่าแดก

อวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

หญิงนั้นช้อยช้อยชั้น ก็ควรให้เฒ่าเอา

อวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

หญิงใดเอเลท้อง ปุ่มหลวงคุ่มบาตร

อวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

หญิงนั้นลอนท้อโสมสุบฮ้ายบุญเจ้าหากมี ท้าวเอย

อวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวดอวด

ชายใดได้เข้าซ้อน เสน่ห์ฮ่วมเฮียงสอง ดังนั้น

ธิ บิฐิทธิ ฐิฐิฐิฐิฐิ
 ฐิฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิฐิ
 ฐิฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิ ๐
 ฐิฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิ
 ฐิฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิ
 ฐิฐิฐิฐิ ฐิฐิฐิ ๐
 ฐิ ฐิฐิ ๐
 ฐิฐิฐิ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ฐิ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

อันว่า สมบัติมี พร้าเพียงเต็มยาว
 หญิงใดคอกลมบ่อง หางตาแดงจักสะหน้อย
 หญิงนั้นสุขหลั่นลั่น ความไฮ่บ่มี แท้แล้ว
 หญิงใดยวระยาท่าย เสี่ยงบาทตื่นหนัก
 ย่าได้เอามาเฮียง ถ้อยคนควรเว้น
 หญิงใดหน้าผากน้อย ขมับหนีบแวนถนัด
 อันว่าการสงสาร ก็ว่ามันแวนจ้อย
 ใฝ่หอนทนเทียมได้ กามคุณครองโลก
 ชั้นที่ถ้วน เป็นต้นแม่มน เจ้าเอย
 หญิงใดปากเว้าด้าน เสมอตั้งเสียงชาย ดั่งนั้น
 อันว่า การงานใฝ่ ไปปานมันได้
 ชายใดเอามันซ้อ เป็นเมียอย่าเชื่อ มันเนอ
 ความปากหวานสิ่งก้วย ใจล้มดั่งหมากนาว แท้ดา
 หญิงใดเกษาเส้น ดกด่า เลิงแลบ
 ทั้งเล่าผิวบ่เส้า งามล้วนอยู่เลิง
 ยามเมื่อลูกยางย้าย คักเคียมไปมา
 ตาบหลังแลไกล แต่พอवाद้าม
 ดูโหมเพียง เพียงสานข้างใหญ่
 ลักษณะที่ถ้วน เสมอน้ำอ่างหิน
 ชายใดได้อยู่ซ้อเฮียงฮ่วมเป็นเมีย ดั่งนั้น
 จักได้ครองความสุข นั่งปองเป็นเจ้า
 หญิงใดขนตาสั้น งอนปายยาวยิ่ง
 หญิงนั้นสู้ซ้อครัน เข็นฝ้ายมักนอน แท้แล้ว

ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ฐึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ฐึ๋นัฎฐะจเฉฐ
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ฐึ๋นัฎฐะจเฉฐ
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐
 ฌึ๋นัฎฐะจเฉฐ ๘๑๐ ๘๑๐

หญิงนั้นทุกขฮอดเกล้า ผองเท่าชั่วชีวิต แท้แล้ว
 หญิงใดปากกล่าวตำนาน เสียงอ่อนหวานหู
 หากจักมีความสุข ชั่วชีวิตมีไฉ่
 หญิงนั้นอุตตโมแท้ แนວหญิงหายาก
 นับแต่ฮ้อยประเทศบ้าน หาได้แต่ละคน
 หญิงใดผมยาวตัว วาปลายคืบหนึ่ง
 หญิงนั้นแม่นค่าล้าน ก็ควรให้แต่งเอา
 หญิงใดตื่นมือสั้น ชาวเหลืองกำเก็ง
 หญิงนั้นฮู้แต่งตั้ง การย้าวแม่ฝัว
 หญิงใดใบหูเหียน ดังแงงจักสนอย
 หญิงนั้นเป็นแม่ค้า ก็พอได้สืบทิน
 หญิงใดผมดำเหลือม เขียวนินแมงภู่
 หญิงนั้นใฝ่ผู้ได้อยู่ฮ้อน เป็นเจ้าเศรษฐี เจ้าเอย
 หญิงใดกลมหลุดสวย กอยหวาตะโพกใหญ่
 หญิงนั้นจักทุกขไฉ่ มีมัวอยู่เลิง
 หญิงใดทันตาแซ้ว แงนเจิงพันเพิน
 หญิงนั้นเลี้ยงลูกเต้า มีไต้ใหญ่สูง แท้แล้ว
 หญิงใดไซโมหน้า กอยแห่งนด้ามเกี่ยว
 มันนั้นทุกขบ่มัว ถือกะเข้าควาขอ
 หญิงนั้นทำการสร้างอันใดบ่มี่ฮู่ เฮียงแล้ว
 อันว่า เงินและแก้ว บ่มี่ได้แกวณถง เจ้าเอย
 หญิงใดสบคำปี เสมอหมากมอนสุก
 ตัญหาครองสงสาน ว่าอยากป็นคีนฮ้อย

ธิคุณี่ดี ๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑
 ๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑
 ๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑
 ๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑

อันว่าหญิงผู้นี้ เทวดาแห่งหน่วย เขาแล้ว
 จึงให้มาเกิดก้ำ เมืองใต้ที่บคน
 เขาจึงสนทน้อน ตัญหาบผู้มี
 ให้เจ้าจำจื่อไว้ บาทำวอย่าเอา แท้เนอ

(อ่านฉบับสมบูรณ์ได้ในหนังสือ "ทำคำสอน" โดย อาจารย์มนัส สุขสาย)